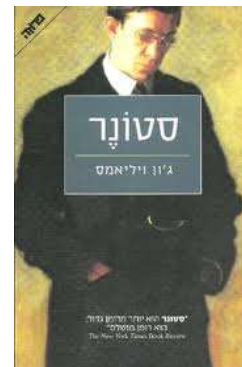

העלילה היא לכאורה בנאלית, ספור חייו של ויליאם סטון, מרצה סתמי לספרות אנגלית באוניברסיטת שכוחת אל בארצות הברית. מה כבר יכול לקרות? אלא שכאן בדיוק טמון קסמו של הספר המוכיח שגם חיים פשוטים יכולים להיות מושא ליצירת מופת שעברה את מבחן הזמן והמקום.

ויליאם סטון נולד בשנת 1891 כבנם היחיד של זוג חקלאים עניים המבלים את חייהם בשתיקה חרישית, עמל מפרך, ושלווה סטואית בחלקת השדה הקטנה שבבעלותם במרכז מיסורי. לאחר התיכון אותו סיים לאו דווקא בהצלחה רבה, מציע לו אביו להמשיך ללימודי חקלאות באוניברסיטת מיסורי, אוניברסיטה הרחוקה מביתו שישים קילומטר בלבד. זאת מתוך מטרה שעם שובו למשק יוכל אולי ליישם את שלמד למען יבול טוב יותר. סטון מתחיל בלימודיו אך בשנה השנייה התאהב בספרות האנגלית ושינה את תחום לימודיו מחקלאות לספרות. מהאוניברסיטה יצא רק לאחר ארבעים ושש שנה, וגם אז ישירות לעולם הבא.

סטון לימד באוניברסיטה בין השנים 1910 ו- 1956. שתי מלחמות עולם עברו בינתיים על האנושות; המכונית החליפה את הכרכרה; המחשב, הפניצילין ומטוס הנוסעים הסתערו על המשתמשים; העולם החליף משטרים ומנהיגים כגרביים; אך סטון ניצב איתן כצוק ועיקר עניינו הם משורריה וסופריה הדגולים של הספרות האנגלית והספרות בכלל.

משפחתו של סטון, אם ניתן לקרוא לה משפחה, איננה מתפקדת. הוא נישא נישואי בוסר לאישה נירוטית בעלת אישיות לא ברורה. הדבר היחיד שניתן לומר על נישואיו הוא כי "כבר כעבור חודש ידע שנישואיו נכשלו; כעבור שנה הפסיק לקוות שהמצב ישתפר" מערכת יחסיהם מצטיינת בחוסר אינטימיות והיעדר רגש. אשתו מרחיקה ממנו את בתם היחידה והוא נאלץ לראות את בתו האהובה גדלה והורסת לעצמה את חייה, כשאינו בידו להושיע.

קרן אור יחידה היא רומן המתפתח להפתעתו של סטון עם מתרגלת צעירה ונאה בחוג המוצאת אותו מושך. אלא שגם רומן זה מסתיים באופן פתאומי וכואב עקב תככי אקדמיה ההופכים אותו לבלתי אפשרי. במיוחד ברקע השמרני של אותה תקופה. סטון יכול לעזוב אולי את משפחתו ואת האקדמיה יחד עם אהובתו הצעירה, אך איננו עושה זאת. היא עוזבת ולעולם אין הם מתראים יותר. כרגיל אצלו, הוא נושא את גורלו בהשלמה, איננו נלחם עם המציאות או סוכניה, ואיננו מנסה להגיב על עוול בעוול נגדי.

סטוֹנְרַח חוק מלצאת למאבקים. הוא איננו נאבק באשתו, הוא איננו נאבק על הסיכוי לחנך את בתו כפי שהיה רוצה, ובוודאי שאיננו נאבק בעוולות הגדולות של העולם. אולם לעיתים הוא מגלה עוז רוח מפתיע. במיוחד כאשר קורה משהו הפוגע בערכי האקדמיה כפי שהוא רואה אותם. בניגוד לרבים אחרים הוא רואה באקדמיה מעין סוג של אי ייחודי, מעין שמורת טבע של גן עדן על כדור הארץ. מקום שבו משתמרים ערכים של יושרה אינטלקטואלית, שאיפה לאמת, ותפיסה רצינית של תחום העיסוק, איזוטרי כאשר יהיה. סטוֹנְרַח מודע היטב לפוליטיקה הנכלולית והמאוד קטנה לעיתים של העולם האקדמי, אך הוא איננו נרתע מכך. וכך אנו מגלים שלצורך הגנת רעיונות אלו מוכן סטוֹנְרַח האפור לסכן את כל היקר לו, ואפילו בלא להתלבט על כך.

אלא שגם לאחר שאנו קוראים את סיפור חייו, התמונה איננה מתבהרת, אלא דווקא מתערפלת. מיהו סטוֹנְרַח האמיתי? האם הוא אדם חלש-אופי הפוסח על כל הסעיפים? אקדמאי קשה יום שאין לו קיום מחוץ לאוניברסיטה? או שמא איש הפוסע בדרכו כנגד כל הסיכויים? ושאלת השאלות, האם חייו של סטוֹנְרַח הם כישלון? או אולי הצלחה? ואיך בכלל ניתן לענות על שאלה מעין זו? איננו יודעים לענות טוב יותר בסיום מאשר בתחילה.

הספר כתוב בשפה פשוטה, ישירה, ומושכת את הלב במשפטיה החודרים: "בשנתו ה - 43 למד ויליאם סטוֹנְרַח את מה שאנשים אחרים, צעירים בהרבה, למדו לפניו: שהאדם שאוהבים בתחילה אינו האדם שאוהבים בסוף, ושהאהבה אינה יער שמגיעים אליו, אלא תהליך שבאמצעותו אדם אחד מנסה להכיר אדם אחר".

המחבר, ג'ון ויליאמס היה פרופ' לאנגלית בארה"ב ונפטר בשנת 1994. ישנן טענות כי הרומן בנוי על דמויות שהכיר אם כי כמובן הוא טען כרגיל כי כל הדמויות בידיוניות לחלוטין. מעניינת העובדה שהספר שפורסם עוד בשנת 1965 לא עורר הדים בזמנו ורק בשנים האחרונות נכנס לקלאסיקה האמריקאית.

כמה ממבקרי קילסו את הרומן בדרך שמן הסתם סטוֹנְרַח הנחבא אל הכלים היה מסתייג ממנה. סטוֹנְרַח כונה 'רומן מושלם', 'אחד הרומנים הקלאסיקנים הטובים ביותר' ועוד כהנה וכהנה שבחים. לא כולם ייהנו ממנו בצורה שווה. בוודאי יהיו כאלה שלא יאהבו אותו, אך קשה להישאר אדיש אליו. אחרי הכל, לא לחינם עבר את מבחן הזמן.